

FAM I GUERRA A CATALUNYA

MEMÒRIA I ESTRATÈGIES DE SUPERVIVÈNCIA 1936-1959

Museu Etnològic

ELS COMBATENTS DEL FRONT I LA FAM

La guerra a Catalunya es va plantejar com una lluita per salvar la República i l'autonomia de l'atac de les tropes rebels encapçalades per uns quants generals. Aquests militars ja feia temps que planejaven un cop d'estat per enderrocar el govern de la República i la victòria del Front Popular a les eleccions del 16 de febrer de 1936 els va fer decidir. La sublevació es va iniciar el dia 17 de juliol en la guarnició de Melilla i es va estendre arreu d'Espanya però a Catalunya i en altres punts la rebel·lió va fracassar i s'organitzà la lluita contra els militars sollevats contra les institucions democràtiques republicanes.

De totes maneres, en el transcurs dels mesos i dels anys de guerra la il·lusió de la victòria de les forces lleials a la república anà minvant. Les males condicions de la milícia, la manca de proveïments de combat i de boca feren que la moral de molts soldats decaigués per les dificultats que patien en relació amb els queviures. Menjaven poc i malament.

Les primeres matèries eren escasses i, sobretot, els productes agrícoles i ramaders no arribaven al front. Moltes persones expliquen que cap a la fi de la guerra molta gent desesperada, en bona part soldats en retirada, robava verdures i fruites dels camps. Alguns deixaven diners i d'altres no.

ELS HEROIS I LES HEROINES

del plat a taula a la reraguarda

Comprar el menjar de cada dia i cuinar-lo havia estat fins a la Guerra Civil tasca gairebé exclusiva de dones. El conflicte bèl·lic va generar una gran escassetat de queviures a les ciutats i va canviar la manera d'adquirir els aliments. Moltes dones, però també nens, nenes i avis, sortien cada dia ben d'hora de casa per anar a adquirir els productes bàsics allà on es trobessin per lluny que fos. El pa flaquejava, els ous i les patates eren escassos i la llet també. Així, quan hi havia el rumor que al mercat potser era possible trobar algun d'aquests productes tota la família es desplaçava cap allà per aconseguir, mitjançant el bescanvi, els ous tan preuats, la llet fresca o condensada, el pa o les patates, els moniatos, les garrofes... Cada membre de la família feia cua en una o altra parada, botiga o magatzem per aconseguir la quantitat d'aliments més gran i variada possible. De fet, la por era que l'endemà no se sabia si n'hi hauria o no, de queviures.

En aquest estat de coses, dins la ciutat, les xarxes socials d'amistat i de bescanvi funcionaven molt bé, i també les que es tenien en pobles on vivien parents o amics. Aquestes xarxes ajudaven a suportar la constant manca de menjar a moltes famílies. Algú que treballés en el ram de l'espart, per exemple, podia intercanviar per queviures espartenyas o escombres (articles que s'havien fet rars), i una bona cosidora podia intercanviar la seva feina per pa o llet.

EL PETIT ESTRAPERLO

La manca d'aliments i les dificultats per adquirir-los provocaren que bona part de la població fes estraperlo, en més o menys quantia. Un estraperlo de subsistència i per tant de productes bàsics. A part del que es feia amb els aliments bàsics racionats, com ara les patates, els llegums i l'oli, també era molt important el que es feia amb altres aliments. Molta gent viatjava per tot Catalunya i fins i tot Aragó per obtenir els que no arribaven a Barcelona. Moltes dones i molts avis, amb tot tipus de vehicles i també a peu, feien camins per arrebregar menjar. L'Assumpta, nascuda a Sant Esteve de Palautordera, explica que a casa seva tenien porcs i una dona hi anava des de Barcelona a buscar lloms, que s'enduïa amagats a sota els pits. També explica que moltes dones anaven a buscar arròs a Amposta i el portaven amagat, en sacs petits, sota les faldilles llargues. Des del Prat de Llobregat arribaven molts aliments a Barcelona amb el tren anomenat "de l'estraperlo". Un estraperlo que persones normals i corrents duïen a terme per poder menjar cada dia.

